

getek, Krušedol, Neradin, Rivica bilo je u XIX. stoljeću samo po nekoliko katolika. Spomenuta mjesta su zanimljiva, čitamo u ovome vrijednom djelu za povijest iriških Hrvata i katolika uopće, za demografiju zbog velikog broja nacija koje su u njima živjele. Vrdnik vjerojatno drži svojevrсни rekord glede etničkog šarenila – u njemu je živjelo čak dvadeset i šest skupina. Naime, u Vrdniku je 1803. godine pronađen mrki ugalj što će uvjetovati razvoj rudarstva i potrebu za radnom snagom, a vrdnički useljenici najviše dolaze iz Češke i Slovačke, Mađarske i Slovenije. U Vrdniku je 1895. godine podignuta kapela Svete Barbare, zaštitnice rudara. Danas je to kapela svetog Nikole Tavelića.

Etnička raznolikost vezana je i za ostale filijale iriške župe. Tako u malenim Šatrincima primat ima mađarski živalj koji je u čast svetom Stjepanu, mađarskom kralju, podigao lijepu kapelu. Dobrodol dobiva ime po obitelji Dobrodolac, a pripadao je krušedolskom imanju. Za potrebe vlastelinstva angažirana je radna snaga iz Mađarske. Katolici Dobrodola su 1971. godine podigli kapelu Duha Svetoga. U Maradiku, koji je u srednjem vijeku bio pod osmanlijskom vlašću, Turci su naselili vlaško porobljeno stanovništvo, da bi se u XIX. stoljeću naselili Mađari i Slovaci. Godine 1766. u Maradiku je živjelo samo 18 katoličkih duša, a 1877. godine bilo je zabilježeno kako u Maradiku obitava 1.167 katolika i 725 pravoslavaća. O trošku tamošnjih vjernika 1850. godine podignuta je kapela Svete Ane.

Na koncu knjige objavljena su dva poglavlja – *Kronika župnika Blaža Zmaića* i *Kultura i sportska djelatnost*. Kroz prikaze događaja i likova, pozivajući se

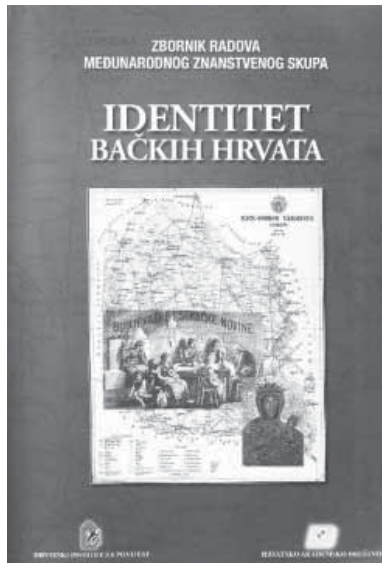
na izvore, autor je uspio utkati prošlost i sadašnjost Iriga kroz svoje djelovanje kao svećenika i kao građanina u jedan milje. Zmaić je, naime, erudit koji se, osim svakodnevnog svećeničkog rada, stiče dokazati i u kulturi i sportu. Primjetna je njegova nazočnost u životu ove lokalne zajednice u svemu što obogaćuje i odgaja čovjeka. Ovaj „zaljubljenik“ pomaže mladim sportskim talentima. On je jedan od sponzora mnogih manifestacija, ali i najatraktivniji navijač NK „Radnički“. Poštovan je kao ugledni građanin koji posjećuje ne samo sportske priredbe već folklorne, dramske i druge događaje, pa će kao takav dobiti niz priznanja, zahvalnica i pohvala, o čemu se sve i potanko piše.

Ovom knjigom još jedna župa Katoličke crkve u jednom mjestu u Srijemu dobila je svoju trajnu spomenicu, koja će zapriječiti da veo zaborava prekrije višestoljetno postojanje Hrvata na ovome području. Knjiga bi mogla biti uzorom i za slične pothvate i za župe u Bačkoj gdje žive Hrvati, tim prije, jer o njima postoji tek jedna monografija.

Tomislav Bogner

Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa „Identitet bačkih Hrvata“, ur. Robert Skenderović, Hrvatski institut za povijest i Hrvatsko akademsko društvo, Zagreb-Subotica, 2010., 364 str.

Međunarodni znanstveni skup „Identitet bačkih Hrvata“ održan je 27. i 28. studenoga 2008. u Zagrebu. Inicijativu za organiziranje skupa i objavljivanje ovoga Zbornika, koji predstavlja značajan pomak u dosadašnjem istraživanju identiteta bačkih Hrvata, dao je

Ante Sekulić, vrsni poznavatelj povijesti i kulturne baštine bačkih Hrvata. U Zborniku su objavljene radnje sedamnaest znanstvenika iz Hrvatske, Mađarske i Srbije, od kojih je šesnaest sudjelovalo na spomenutom znanstvenom skupu. Osim radnji, u ovome kraju, dobro poznatih i angažiranih stvaralaca i znanstvenika – Slavena Bačića, Tomislava Žigmanova, Andrije Kopilovića, Andrije Anišića, Bele Tonkovića, Josipa Ivanovića, u Zborniku su radnjama zastupljeni i drugi autori, također vrsni poznavatelji ove tematike, koji još nisu dostatno utkani u pamćenje širih slojeva hrvatske nacionalne zajednice. To su Ladislav Heka, Franjo Emanuel Hoško, Stevan Mačković, Mario Bara, Milana Černelić, Biserka Jaramazović, Tihana Rubić, Marko Samardžija, Petar Vuković, Mijo Karagić i urednik Zbornika Robert Skenderović.

Organiziranjem znanstvenog skupa i objavljivanjem radnji u zasebnoj knjizi željela se, kako je navedeno u *Predgovoru* što ga potpisuje urednik Robert Skende-

rović, skrenuti pozornost javnosti u Republici Hrvatskoj na aktualne prilike u kojima žive bački Hrvati kao manjinska zajednica. Kao što je poznato, Hrvati se na ovim prostorima, zbog brojnih povijesnih uzroka, suočavaju s borbom za vlastitu opstojnost i očuvanje nacionalnog identiteta, a istraživanje identiteta bačkih Hrvata još uvijek nije na potrebnoj razini sustavno i znanstveno organizirano. U Zborniku su znanstveno obrađeni svi aspekti koji čine identitet bačkih Hrvata te su i autori priloga različitih znanstvenih profila: povjesničari, teolozi, sociolozi, politolozi, etnolozi i jezikoslovci. U Zborniku su znanstvenoj i široj javnosti predstavljena najnovija dostignuća na polju istraživanja identiteta bačkih Hrvata, što upućuje na potrebu, kao što je slučaj i s *Leksikonom podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, da ovu knjigu ima ne samo svaka hrvatska udruga u Vojvodini, nego svaka hrvatska obitelj u svojoj kućnoj knjižnici.

Prije nego se osvrnemo na pojedine radove u ovome Zborniku, koji bi mogli više zanimati ovdašnje Hrvate, kada je riječ o kolektivnom identitetu treba istaknuti razliku između subetničkoga (Šokci, Bunjevci), regionalnoga (Dalmatinci) i nacionalnog identiteta (Hrvati). Koncem XVIII. stoljeća konstruirana je kulturna, regionalna i subetnička raznolikost svakoga naroda, pa tako i hrvatskoga. Objektiviziranjem te problematike može se zaključiti da su bački Hrvati integralni dio hrvatskog naroda. To je područje najmanje poznato upravo Šokcima u mjestima južnog Podunavlja i zato su tu oni najviše izloženi raznim oblicima asimilacije.

Urednik Zbornika Robert Skenderović s pravom ukazuje na potrebu organiziranja znanstvenog skupa o bačkim

Hrvatima te, među ostalim, kaže: „Još od vremena Austro-Ugarske Monarhije razne političke opcije nastoje bačke Hrvate podijeliti na Bunjevce, Šokce i Hrvate. Radovi u ovom zborniku pokazuju kako su bački Šokci i Bunjevci od svojih prvih spomena bili čvrsto povezani sa svojim sunarodnjacima u Hrvatskoj i u ostalim krajevima gdje žive Hrvati. Štoviše, oni pokazuju da su bački Hrvati ne samo baštinili hrvatsku kulturu nego i sudjelovali u stvaranju hrvatskog nacionalnog identiteta i da stoga predstavljaju integralni dio hrvatske zajednice“ (str. 8).

S druge strane, Tomislav Žigmanov je u svojoj radnji *Izgradnja tzv. bunjevačke nacije u Srbiji i vanjska politika Republike Hrvatske* (str. 319-355) naglasio kako „od druge polovice XIX. stoljeća postoji relativno stalno nastojanje, koje se, istina, mijenjalo po naravi, opsegu i ekstenziji, isprva u mađarskim, a poslije u srbijanskim znanstvenim, kulturnim i političkim krugovima, nijekanja pripadnosti Bunjevaca hrvatskom narodu te njihova izdvajanja iz korpusa hrvatskoga naroda stvaranjem zasebnog bunjevačkog narodnosnog subjektiviteta. Ti su pak procesi tijekom 80-ih godina XX. stoljeća revitalizirani i osnaženi, a uobličavali su se osmišljavanjem i iniciranjem od strane državnih institucija Republike Srbije te uz podršku nekoliko desetaka Hrvata koji su se počeli izjašnjavati samo Bunjevcima, opetovanim realiziranjem projekta izgradnje tzv. bunjevačke nacije. Dakako, bio je to tek jedan, ne tako velik, dio ukupne destruktivne politike koju je generiralo i realiziralo srbijansko političko vodstvo na čelu sa Slobodanom Miloševićem, koje je kulminiralo u osvajačkim ratovima na prostoru bivše Jugoslavije spram, prije

svega, Hrvatske i Bosne i Hercegovine“ (str. 320-321).

Slična je situacija i s ovdašnjim Šokcima, od kojih neki nisu ni svjesni, da ih mnogi smatraju Srbima katoličke vjere. Ako ostanu samo na razini folklor, oni će to doista i postati, zato je ova knjiga i u edukativnom smislu od neprocjenjive važnosti. Do sada je u tu svrhu služio u ovom prostoru uglavnom *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, što ga je u ovome Zborniku predstavio njegov urednik Slaven Bačić (str. 357-364). Još uvijek u hrvatskoj zajednici prevladava emotivno-običajni i ideološko-politički pristup ovoj tematici, radove pak u ovome *Leksikonu* karakterizira znanstveni pristup. Knjigu, dakle, odlikuje znanstveni kontekst, a ne pojedinačna mišljenja autora. Kada je riječ o *Leksikonu*, to je vrlo ambiciozan i višegodišnji projekt, zasnovan na faktografskoj građi i činjenicama, uz upućivanje na relevantnu literaturu i ukazivanje na mnoge krive postavke i prešućene istine o Hrvatima u Vojvodini, na što je i ukazao Bačić u svome prilogu.

U radnji *Običaji kao čuvari nacionalne svijesti* (str. 9-15) Andrija Kopilović podsjeća da su običaji kroz povijest bili jedna od temeljnih odrednica u čuvanju nacionalne svijesti. U zaključku ove radnje otvara se pitanje relativizacije i globalizacije običaja, kojima se oni zapravo brišu, čime se ubrzava proces asimilacije, a time i svijest o pripadnosti određenom narodu slabi. *Antunovićeva misao za naše vrijeme* (str. 17-27) naziv je radnje mr. Andrije Anišića. Biskup Antunović, u svjetlu narodnoga preporoda, odnosno buđenja nacionalne svijesti Bunjevaca i Šokaca, svrstava i ljubav prema svojemu narodu u kršćanske

kreposti. Pri tome ukazuje na neslogu i pomanjkanje nacionalne svijesti bačkih Hrvata (što je ostalo u raznim oblicima sve do danas). Anišić naglašava kako je izlazak iz sveopće krize u kojoj se nalazimo moguć jedino povratkom istinskom kršćanskom životu: „U zajednici kao što je naša općem dobru uvijek treba dati prednost pred osobnim razmimoilaženjima“ (str. 20).

U radnji *Subotičko pučanstvo u 17. stoljeću* (str. 37-78) Bela Tonković dao je značajan prilog onomastici Subotice toga doba. Mario Bara autor je vrlo zanimljivog priloga *Stjepan Radić i bački Hrvati* (str. 125-165), u kojemu se, na temelju arhivskih izvoda i literature, analizira djelovanje Hrvatske seljačke stranke i Stjepana Radića u Bačkoj. U svom kratkom djelovanju u Bačkoj Radić je radom na nacionalnom osvješćivanju ostavio neizbrisiv trag u kolektivnom pamćenju bačkih Hrvata. Zbog različitih razloga, u ovome se kraju o tome šutjelo. Hrvatsko svećenstvo imalo je tada važnu ulogu u društvenom, kulturnom i prosvjetnom životu bačkih Hrvata (npr. bački župnik Ivan Evetović). U okviru HSS-a kulturno-prosvjetnu ulogu preuzela je Seljačka sloga, čiji je ogranak 1927. godine osnovan i u Baču. Pjevački zborovi bačkih Hrvata iz Bača, Berega, Čikerije, Ljutova i Tavan-kuta sudjelovali su na smotri hrvatskih seljačkih pjevačkih zborova 22. svibnja 1927. u Zagrebu i susreli se s Radićem, koji je tada svoj pozdravni govor završio riječima: „Vi ste naši i mi smo vaši! Živjeli bunjevački i šokački Hrvati!“ (str. 155). Radićev je utjecaj bio dosta snažan i u Vajskoj, ali ono što je najvažnije u svemu tome je da su svojim djelovanjem u Hrvatskoj seljačkoj stranci bački Bu-

njevci i Šokci, ističući na prvom mjestu hrvatsko ime, dobili jasno nacionalno usmjerenje, a time i političku ulogu u tadašnjoj jugoslavenskoj državi.

Bački Hrvati skupni je naziv za sve Hrvate koji žive na bačkom zemljopisnom području, bez obzira na to kako su ih u prošlosti ili kako ih danas pisci i vlasti nazivaju (starosjedilačko i doseljeno žiteljstvo našlo je svoj suživot na ovom prostoru), pojašnjava Ante Sekulić u članku *Bački Hrvati u XX. stoljeću* (str. 167-214). Ovaj je naziv, kao skupno ime svih Hrvata, prihvaćen u razdoblju od 1918. do 1945. kao službeno ime za hrvatsku skupinu, kako bi se zaštitio nacionalni identitet. Sekulić govori i o dr. Josipu Andriću, našem Šokcu iz Bukina, kao uredniku Društva sv. Jeronima između dva svjetska rata, kada je iz Hrvatske u naše krajeve stizalo mnogo knjiga. Ovu radnju, koja je zamišljena kao uvodno predavanje na znanstvenom skupu o bačkim Hrvatima, Sekulić je završio riječima: „Volio bih, vruće bih želio da znanstveni skup okrene novu stranicu bačke povijesti, bačke grude. Nakon lakrdije povijesti želim svome zavičaju u novom tisućljeću i stoljeću svijetla obzorja i sunčane dane. Sutrašnjicu u slobodi, govoru i životu“ (str. 213).

S obzirom na činjenicu da su bački Hrvati, stjecajem povijesnih okolnosti, uglavnom izostali iz glavnih tokova procesa stvaranja moderne hrvatske nacije, nužno je poraditi na razvoju, njegovanju i očuvanju nacionalne svijesti kao podloge vlastitog identiteta bačkih Hrvata. Pri tome postoji nekoliko područja ostvarivanja ove iznimno važne zadaće, kako je to naveo u svojoj radnji *Obrazovanje u funkciji očuvanja*

identiteta bačkih Hrvata (str. 301-318) Josip Ivanović: materinski jezik, nacionalna književnost, nacionalna povijest, nacionalna glazbena i likovna kultura te njegovanje kulturne tradicije bačkih Hrvata. Jedan dio tih zadaća objavom ovoga vrijednoga Zbornika je ostvaren, a sve maloprije spomenute segmente trebalo bi usporedo i istodobno ostvarivati i razvijati od strane svih hrvatskih institucija do mjesnih kulturnih udruga i pojedinaca. Međutim, ne smije se dopustiti njihovo djelovanje samo u području folkloru, nego trebaju djelovati i u drugim područjima kulture, kako bi pridonijele stvaranju i održavanju cjelovitog hrvatskog identiteta. Pri tome treba uvažavati činjenicu da je bogatstvo hrvatskog kulturnog identiteta njegova različitost, a ne, kako to neki smatraju, istobitnost.

Na temelju rečenog, Zbornik *Identitet bačkih Hrvata* zaslužuje sve pohvale, a zbog svoje obuhvatnosti i obradenosti svih aspekata koji čine identitet bačkih Hrvata, dobro bi bilo da dospije do što većeg broja pripadnika hrvatske zajednice i drugih zainteresiranih za ovu tematiku.

Zvonimir Pelajić

Đorđe Bubalo, Katarina Mitrović, Radmila Radić, *Jurisdikcija Katoličke crkve u Sremu*, Službeni glasnik, Beograd, 2010., 348 str.

Knjiga *Jurisdikcija Katoličke crkve u Sremu* jedna je od rijetkih na ovim prostorima napisana od strane srbijanskih povjesničara koja se odnosi na mjesnu Katoličku crkvu, na jednu biskupiju

Rimokatoličke crkve u dijaspori danas, u Srijemu. Povod nastanka ovog djela bio je događaj od 18. lipnja 2008., kada je papa Benedikt XVI. uspostavio Srijemsku biskupiju na teritoriju istočnog Srijema, koji se nalazi u sastavu Autonomne Pokrajine Vojvodine, odnosno Republike Srbije. Knjiga tematizira povijest Crkve, točnije u osnovnim crtama prati razvoj kršćanstva, odnosno crkvene organizacije s aspekta kanonskog prava Zapadne crkve, ali i kroz različite povijesne okolnosti od antičkog razdoblja do današnjeg dana. Sam izdavač je djelo uvrstio u svoju biblioteku *Društvo i nauka*, kao *Filozofsko-teološku ediciju*. Podijeljena je u četiri poglavlja kojima prethodi uvod, u kojemu se ukratko navodi glavna tema – jurisdikcija pitanja Katoličke crkve promatrana u kontekstu raznih političkih interesa i povijesnih mijena.

U prvom poglavlju *Antika i Srednji vek*, koristeći zemljopisne i kronološke parametre, autor Đorđe Bubalo iznosi ukratko povijest Srijema od I. stolje-